

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÖRS VE DİĞERLERİ- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 46213/99)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

20 Haziran 2006

İşbu karar AİHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (46213/99) başvuru no'lu davanın nedeni, bu ülke vatandaşları Saime Örs (S.Ö.), Sevim Aktaş (S.A.), Behzat Örs (B.Ö.), Hakan Eyi (H.E.), Nevzat Çiftçi (N.Ç.), Kadri Teymur (K.T.) ve Hüseyin Aslan'ın (H.A.) (başvuranlar), 21 Kasım 1996 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (Komisyon) yapmış oldukları başvurudur.

Başvuranlar, İzmir Barosu avukatlarından Sedef Özdoğan tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

I. DAVA KOŞULLARI

1. Yakalama ve gözaltına alma

13 Mayıs 1996 tarihinde, yasadışı "Ekim" örgütü hakkında yürütülen bir soruşturma kapsamında, ertesi gün yakalanan S.Ö. hariç, başvuranların tamamı Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri tarafından yakalanmıştır. Başvuranlar aynı gün Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alınmıştır.

15 Mayıs 1996 tarihinde, H.A.'nın kardeşi E.A., Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi (GDM) Cumhuriyet Başsavcısı'ndan kardeşini görme izni istemiştir. E.A.'nın bu talebi soruşturmanın gizli olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

17 Mayıs 1996 tarihinde, avukatın müvekkili H.E. ile görüşme talebi DGM Cumhuriyet Başsavcısı tarafından sözkonusu soruşturmanın gizli olduğu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun'un (CMUK) 136. maddesinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görev alanlarına giren suçlarda uygulanamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Gözaltı sırasında, başvuranlar polis tarafından sorgulanmışlardır. Emniyet Müdürlüğü polisleri tarafından düzenlenen 22 Mayıs 1996 tarihli tutanaklara göre, S. A., N.Ç. ve S. Ö. isimli başvuranlar ifade vermeyi reddetmişlerdir. Diğerleri ise, adıgeçen yasadışı örgüte üye olduklarını ve bu örgüt adına faaliyetlerde bulunduklarını belirten ifadeleri imzalamışlardır. Aynı şekilde, B.Ö. yirmi altı sayfalık ifadesinde, sözkonusu örgütün yapısı, işleyişi ve üyeleri hakkında yarıtılı bilgiler vermiştir. B.Ö. özellikle 1994 yılından itibaren bu örgütün yönetiminde yer aldığını ve aynı kadroda görev yapan H.E. ile bu şekilde tanıştıklarını belirtmiştir. B.Ö. ayrıca, S.A.'nın gençlik kollarında görev aldığını ve K.T.'nin yeni üyelerin toplanmasından sorumlu olduğunu ifade etmiştir. Son olarak da, N.Ç. ile 1996 yılında tanıştığını ve N.Ç.'nin örgütün Ankara sorumlularından birisi olduğunu belirtmiştir.

Başvuranlar gözaltı süresinin sona erdiği 24 Mayıs 1996 tarihinde, adli tıp doktoru tarafından muayene edilmiştir. Adli tıp doktoru, vücutlarında ekimoz ve kollarında ağrılar tespit edildiğinden N.Ç. için beş, K.T. için iki, H.E. için bir ve S.A. için de üç gün olmak üzere iş göremez raporu vermiştir. Adli tıp doktoru, B.Ö. isimli başvuranın kasıklarında iki santimetre uzunluğunda ve bir santimetre derinliğinde bir kesik, S.Ö. isimli başvuranın kollarında ise ağrı olduğunu tespit etmiştir.

Aynı gün, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından başvuranların ifadeleri alınmıştır. Başvuranlar, aleyhlerindeki suçlamaların tamamını reddetmişlerdir. B.Ö., polisteki ifadesinin Emniyet Müdürlüğü tarafından düzenlenen bir oyundan ibaret olduğunu ifade etmiştir. K.T.,

S.Ö., S.A. ve H.A. ise gözaltında baskılara maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir. Avukatın, başvuruların sorgusuna katılma yönündeki talebi, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından reddedilmiştir.

Başvuranlar daha sonra Ankara DGM yedek hakimine sevk edilmişlerdir. Başvuranlar, aleyhlerindeki suçlamaları reddetmiş ve polise verdikleri ifadelerden bahsetmişlerdir. Başvuranlar, yasadışı örgüte üye olduklarını, bu örgütün faaliyetlerine katıldıklarını reddetmişler ve gözaltında iken avukat olmadan baskı altında ifadelerinin alındığını iddia etmişlerdir. B.Ö. gözaltında iken kendisine işkence yapıldığını ileri sürmüş ve adigeçen doktor raporlarının değerlendirilmesini talep etmiştir. DGM yedek hakimi, S.A. ve H.A.’yı serbest bırakılmasına ve diğer başvuruların tutuklanmasına karar vermiştir.

S.A. isimli başvuran, DGM tarafından çıkarılan 29 Mayıs 1996 tarihli tevkif müzekkeresi uyarınca 4 Haziran 1996 tarihinde tutuklanmıştır.

Ayrıca, H.E.’nin şikayeti üzerine, gözaltında bulunduğu sırada kendisine kötü muamele yapıldığı gerekçesiyle polisler aleyhinde ceza soruşturması başlatılmıştır. Dava dosyasından, başlatılan ceza soruşturmasının 2003 yılının Haziran ayında zamanaşımı nedeniyle sona erdiği anlaşılmaktadır.

2. Kamu davası

Cumhuriyet Başsavcısı, 21 Haziran 1996 tarihinde, başvuruları DGM’de itham etmiştir. Cumhuriyet Başsavcısı, başvuruları yasadışı “Ekim” örgütü üyesi ya da yöneticisi olmakla itham etmiştir ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7 § 1. maddesi uyarınca mahkum edilmelerini talep etmiştir.

B.Ö. ve K.T. isimli başvuranlar, DGM’de gözaltından sorumlu güvenlik güçlerinin elleri arasındayken kendilerine işkence yapıldığı yönündeki iddialarını yinelemiş ve polise verdikleri ifadelerin içeriğini reddetmişlerdir. S.A., S.Ö. ve H.A. isimli başvuranlar ise aynı dönemde kendilerine baskı yapıldığını ileri sürmüşlerdir.

6 Kasım 1996 tarihinde yapılan duruşma sonrasında, esasa bakan hakimler S.A. ve S.Ö.’nun serbest bırakılmasına karar vermişlerdir.

10 Mart 1997 tarihli bir kararla DGM, N.Ç. ve B.Ö.’yü silahlı örgüt yönetmekle suçlayarak sırasıyla yedi yıl ve altı yıl hapis cezasına ve 4.200.000.000 ve 3.600.000.000 Türk Lirası para cezasına mahkum etmiştir. Aynı zamanda kamu hizmetinden men edilmişlerdir. DGM, N.Ç.’nin suçluluğunu ortaya koyabilmek amacıyla sanıkların polise vermiş oldukları ifadeleri ve aynı zamanda N.Ç.’nin sahte bir kimlikle yakalanmış olması; kimlik tespiti ve parmak izi incelemesi sonucunda İzmir Cezaevi’nden firar ettiğinin ortaya çıkması; adigeçen örgüt tarafından “hücre” olarak kullanılan evinde yakalanmış olması, yakalandığı sırada sözkonusu yasadışı örgüt adına çok sayıda yayın, afiş ve broşürün ele geçirilmesi gibi hususları dikkate almıştır. B.Ö. isimli başvuranla ilgili olarak ise DGM verdiği kararında, başvuran tarafından polise verilen ifadeler ve örgüt tarafından hücre olarak kullanılan Keçiören’de bulunan evinde yapılan aramalar sırasında polis tarafından, 9 mm ve 7,65 mm çapında 140 adet merminin, örgüt adına hazırlanmış olan çok sayıda yayın, afiş ve broşürün, “Partizan” isimli derginin basımında kullanılan baskı makinesinin, sahte kimlik belgelerinin, boş kimlik belgelerinin ve bir mührün, “Ekim” örgütünün harcamalarının ve kaynaklarının,

sözkonusu örgütün faaliyetlerine ve yapısına ilişkin bilgilerin yer aldığı raporların bulunmasını gerekçe göstermiştir.

Aynı kararla, K.T. isimli başvuran da yasadışı silahlı örgüte üye olduğu gerekçesiyle üç yıl hapis ve 1.250.000.000 Türk Lirası para cezasına mahkum edilmiş ve kamu hizmetinden men edilmiştir. DGM, başvuranın polise verdiği ifadelerine ve aynı zamanda başvuranın Batıkent'te bulunan bir "hücrede" yakalanmış olmasına ve el konulan afiş, yasadışı yayınlar ve "Ekim" dergileri gibi delillere dayanmıştır.

10 Mart 1997 tarihli bir kararla, S.Ö. ve S.A. silahlı örgüte üye oldukları gerekçesiyle (3713 sayılı Kanun'un 7 § 2. maddesinde cezalandırılması öngörülen suç) on ay hapis cezasına ve 500.000.000 Türk Lirası para cezasına mahkum edilmişlerdir. DGM karar gerekçesinde, diğer sanıkların ifadelerinin yanı sıra, parmak izi incelemesini, yakalama tutanaklarını, yakalama sırasında polislerin, başvuranların evinde yaptıkları aramalar sırasında el konulan ve sözkonusu örgüt adına hazırlanmış olan yayın, afiş ve broşürleri dikkate almıştır.

CMUK'un 128. maddesinin dördüncü paragrafı (18 Kasım 1992 tarihli 3842/9 sayılı Kanun ile düzenlendiği şekliyle), yakalanan ve/ veya Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile yakalama süresinin uzatılmasına karar verilen kişi, sözkonusu karara itiraz etmek için ve gerektiğinde serbest bırakılma talebini dile getirmek üzere yetkili sulh hakimine başvurabilir.

Türk Ceza Hukuku'nun içtihadına yönelik ilkelerden, bir şüphelinin sorgulanmasının, aleyhinde kanıt elde edilmesini amaçlayan bir tedbir değil de, şüphelinin istifade etmesi gereken bir savunma aracı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Sorgu bitiminde alınan ifadeler, hakim olaylara ilişkin takdirinde değerlendirilmeye alınacak ifadelerse, en azından bu ifadelerin rıza ile verilmiş olması gerekmektedir. Baskıya ya da şiddete başvurularak alınan her türlü ifadenin, inandırıcı bir değeri bulunmamaktadır. Yargıtay tarafından da dile getirildiği üzere, CMUK'un 247. maddesi uyarınca, polise ya da Savcılığa verilen ve itirafların yer aldığı sorgulama tutanağının aleyhte kanıt olarak değerlendirilebilmesi için, bu itirafların hakim karşısında yapılması zorunludur. Aksi durumda ise, benzer ifadelerin kanıt olarak duruşma sırasında okunması yasaklanır ve o anda mahkumiyet kararı için bir gerekçe gösterilemez (*Kolu-Türkiye*, no: 35811/97, 2 Ağustos 2005).

CMUK'un 135. maddesi aynı zamanda, itirafa zorlamak amacıyla işkenceyi ve her türlü kötü muameleyi yasaklamaktadır.

HUKUK AÇISINDAN

Başvuranlar, hakim önüne çıkarılmadan önce, uzun süre gözaltında tutulduklarından şikayetçi olmakta ve AİHS'nin 5 § 3. maddesine atıfta bulunmaktadır.

B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A. isimli başvuranlar, AİHS'nin 6 §§ 1 ve 3 c) maddesi kapsamında, ceza mahkemelerinin, gözaltında avukat yardımından yararlanmaksızın alınan ifadeleri değerlendirmeye aldıklarını iddia etmektedirler.

Başvuranlar son olarak, tutuklandıklarına dair yakınlarına bilgi verilmediğini ve gözaltı süresince yakınlarıyla görüştürülmediklerini iddia etmekte ve bu itibarla AİHS'nin 8. maddesine atıfta bulunmaktadır.

I. KABULEDİLEBİLİRLİĞE İLİŞKİN

A. AİHS'nin 5 § 3. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

Hükümet iki açıdan iç hukuk yollarının tüketilmediğini belirtmektedir. Hükümet öncelikle, başvuranların CMUK'un 128 § 4. maddesine dayanarak serbest bırakılma talebinde bulunmaları gerektiğini belirtmektedir. İkinci olarak, Hükümet, 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkındaki Kanun'a atıfta bulunmaktadır. Hükümet, başvuranların şu anda AİHM'de ileri sürdükleri iddialarını yetkili Ağır Ceza Mahkemesi önünde dile getirmeleri gerektiğini belirtmektedir.

AİHM, *Öcalan-Türkiye* kararında CMUK'un 128 § 4. maddesi uyarınca, ilgili kişilerin tutukluluk hallerinin yasallığı hakkında iç hukuk hakiminin uyguladığı denetimin, olayların meydana geldiği sırada 5. maddenin gerekliliklerini yerine getirmediğine karar verdiğini hatırlatmaktadır. AİHM, bu karardan ayrılmasını gerektirecek herhangi bir neden görmemektedir. Ayrıca, mevcut davada başvuranlara isnat edilen suçların ciddiyetini ve olayların meydana geldiği dönemde gözaltı süresinin, mevzuata uygun olduğunu dikkate almaktadır. Bu koşullarda AİHM, bu hususta hakime yapılacak bir itirazın, başvuranların serbest bırakılmalarını sağlamaktan uzak olduğu kanaatindedir (*Öcalan* kararı). Bu nedenle AİHM Hükümet'in itirazını reddetmektedir.

Hükümet'in, 466 sayılı Kanun'la öngörülen tazminat yoluna ilişkin itirazı ile ilgili olarak AİHM, tutuklamanın yasalara uygun olması halinde, hakimın serbest bırakılma emrini verme yetkisinin olmaması ve tutuklamanın iç hukuka uygun olması durumunda AİHS'ye uyulmadığı gerekçesiyle tazminata hükmedilmesinin mümkün olmaması nedeniyle buna benzer bir itirazı, *Öcalan-Türkiye* kararında reddettiğini hatırlatmaktadır. Oysa AİHM, mevcut davada, başvuranların dava konusu tutuklanma işleminin, Hükümet'in de doğruladığı gibi, iç hukuka uygun olarak gerçekleştirildiğini gözlemlemektedir. Bu nedenle, söz konusu ön itirazın, dayanaktan yoksun olduğu ve bu nedenle kabul edilemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

AİHM bu şikayetin, AİHS'nin 35 § 3. maddesindeki anlamıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığına ve başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığına kanaat getirmiştir. Başvurunun kabuledilebilir bulunması uygundur.

B. AİHS'nin 6 §§ 1. ve 3. c) maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

Hükümet ilk aşamada, Cumhuriyet Başsavcısı ve yedek hakim karşısında ifade verdikleri sırada başvuranların, bir avukat tarafından temsil edilme talebinde bulunmadıklarının altını çizmektedir. Hükümet ayrıca, başvuranların, Yargıtay'da ve DGM'de iddianamede yer alan suçlamalara cevap verme, yakalama tutanaklarına itiraz etme ve savunmalarını hazırlayabilmek için gerekli süreyi talep etme imkanına sahip olduklarını, başvuranların ise susma haklarını kullandıklarını belirtmektedir. Hükümet, başvuranların savunmalarını desteklemek için gerekli olan kanıtları sunma imkanına sahip olduklarını da eklemektedir. Bu nedenle, AİHS'nin 6 §§ 1. ve 3. c) maddesi ihlal edilmemiş sayılmaktadır.

Başvuranlar, bu sava itiraz etmektedirler.

AİHM, tarafların argümanları ışığında başvurunun bu kısmının, esastan incelemeyi zorunlu kılan olaylara ve hukuka ilişkin ciddi sorular ortaya çıkardığı kanaatindedir. Sonuç

olarak, AİHM bu şikayetin, AİHS'nin 35 § 3. maddesindeki anlamıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığına ve başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığına kanaat getirmiştir.

C. AİHS'nin 8. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

Hükümet, gözetiminde bulundukları süre içerisinde başvuranların, yakınlarına haber verme imkanına sahip olduklarını belirtmektedir. Bununla ilgili olarak, H.A.'nın kardeşinin H.A.'yı ziyaret etme talebinde bulunduğunu, bu talebinin soruşturmanın gizliliği nedeniyle reddedildiğine ve diğer başvuranların yakınlarının benzer bir talepte bulunmadıklarına dikkat çekmektedir. Hükümet, başvuranların AİHS'nin 8. maddesine ilişkin olarak ileri sürdükleri iddiaların dayanaktan yoksun olduğu kanaatindedir.

Başvuranlar bu iddialara karşı çıkmaktadır.

AİHM, başvuranların AİHS'nin 8. maddesine ilişkin olarak ileri sürdükleri şikayetin iki noktada yapıldığını gözlemlemektedir. Başvuranlar bir taraftan yakınlarına haber verilmediğini iddia etmekte diğer taraftan ise gözetiminde bulundukları süre içerisinde yakınları ile görüştürülmediklerini ileri sürmektedirler.

AİHS'nin 8. maddesine ilişkin şikayetin birinci kısmı ile ilgili olarak AİHM, bu şikayetin olaylarla desteklenmediğini gözlemlemektedir. Mevcut davada, kardeşinin tutuklandığından haberdar edilen H.A.'nın, 15 Mayıs 1996 tarihinde, yani H.A.'nın tutuklanmasından iki gün sonra ziyaret talebinde bulunduğu konusuna itiraz edilmemektedir. Bununla ilgili olarak, başvuranların avukatı, kendi imkanları ile başvuranların tutuklanma sebepleri hakkında bilgi aldıklarını iddia etse de, bu imkanların neler olduğu hakkında yeterli bir bilgi vermemektedir. Kısacası, AİHM'nin elinde bulunan unsurlar, olayların meydana geldiği sırada, yasal düzenlemelere uygun olarak başvuranların yakınlarına bilgi verilmediği iddiasını doğrulayacak herhangi bir kanıt sunmamaktadır (*Ahmet Mete-Türkiye*, 25 Nisan 2006).

AİHS'nin 8. maddesine ilişkin şikayetin ikinci kısmı ile ilgili olarak, AİHM, yalnızca H.A.'nın kardeşinin görüşme talebinde bulunduğunu gözlemlemektedir. Dosyada yer alan unsurlardan, diğer başvuranların yakınlarının ya da bizzat başvuranların bu yönde bir talepte bulundukları sonucu çıkmamaktadır (Bkz. *a contrario, McVeigh, O'Neill, Evans-Birleşik Krallık*, no: 8022/77, 8025/77, 8027/77, Komisyon'un 18 Mart 1981 tarihli raporu, kararlar ve Raporlar). AİHM ayrıca, ne H.A.'nın ne de kardeşinin, sözkonusu red cevabı hakkında makamlara herhangi bir itirazda bulunmadıklarını tespit etmektedir. Bu koşullar altında, ilgili kişiler, yetkililerin kararlarına uymadıklarından şikayetçi olamazlar.

AİHM, başvuranların şikayetinin hiçbir şekilde desteklenmediği görüşündedir. Başvuranların dile getirdiği olay bir "müdahale" olarak değerlendirilse bile AİHM, organize suçlarla mücadelede, suça ortak olan kişilerin haberdar edilebileceği, bu kişilerin kaçabileceği ya da kanıt unsurlarını yok edebileceği tehlikesinin bulunduğunu göz ardı etmemektedir. Mevcut davada Savunmacı Devlet'in, aile hayatının korunması hakkı ile organize suçlarda cezai soruşturmanın seyri arasındaki dengeyi kurma konusunda kendisine tanınan takdir marjını aştığı sonucunu doğurmamaktadır.

Sonuç olarak AİHM, başvurunun bu kısmının AİHS'nin 35 § 3. maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatindedir.

II. ESAS HAKKINDA

A. AİHS'nin 5 § 3. maddesi

Hükümet, başvuranların gözaltında tutulmalarının ilgili iç tüzüğe uygun olarak gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bununla ilgili olarak Hükümet, mevcut davada da olduğu gibi birçok kişiyi ilgilendiren terör suçlarına ilişkin olarak yürütülen soruşturmalarda ortaya çıkan zorluklara dikkat çekmektedir. Hükümet, başvuranların gözaltı sürelerinin, kanıtların toplanması için gerekli olduğunu belirtmektedir.

AİHM, terör suçlarına ilişkin olarak yürütülen soruşturmaların, hiç kuşkusuz yetkilileri bir takım özel sorunlarla karşı karşıya bıraktığını birçok kez kabul etmiştir (*Brogan ve diğerleri-Birleşik Krallık*, 29 Kasım 1988, *Murray-Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1994, ve *Aksoy-Türkiye*, 18 Aralık 1996 tarihli karar, *Derleme Hükümler ve Kararlar*). Bununla birlikte bu, yetkililerin terör suçu işlendiğini belirttikleri her durumda, yerel mahkemelerin ve en son aşamada da AİHS organlarının denetimi dışında şüphelileri gözaltına almak için, yetkililere 5. madde uyarınca sınırsız bir hak tanındığı anlamına gelmemektedir (*Sakık ve diğerleri-Türkiye*, 26 Kasım 1997).

Mevcut davada, dava konusu gözaltı süresinin, başvuranların tutuklandığı 13–14 Mayıs 1996 tarihinde başladığını ve 24 Mayıs 1996 tarihinde son bulduğunu tespit etmektedir. O halde başvuranların ortalama gözaltı süresi on ila on bir gündür.

AİHM, *Brogan ve diğerleri* kararında, terör amaçlı işlenen kolektif suçların önüne geçme amacını taşısa dahi yargı denetimi olmaksızın dört gün altı saatlik gözaltı süresinin AİHS'nin 5 § 3 maddesinde belirlenen sınırların ötesine geçtiğini kaydetmektedir.

AİHM, başvuranların, “hakim karşısına çıkarılmaksızın” on ve on bir gün süreyle gözaltında tutulmalarının gerekli olduğunu görüşüne katılmamaktadır.

Sonuç olarak AİHS'nin 5 § 3. maddesi ihlal edilmiştir.

B. AİHS'nin 6 §§1 ve 3 c) maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

AİHM, B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A.'nın şikayetlerinin, haklarında verilen mahkumiyet kararında, gözaltında avukat olmadan işkence ile verdikleri ifadelere başvurulması ile ilgili olduğunu gözlemlemektedir. 6. maddenin 3. paragrafında yer alan gereklilikler, 1. paragrafla güvence altına alınan davanın hakkaniyete uygun olarak görülmesini isteme hakkı ilgisi bulunduğundan AİHM, mevcut davada ortaya çıkan soruları birbiriyle ilgili olan bu iki madde çerçevesinde inceleyecektir (Bkz. *Van Mechelen ve diğerleri-Hollanda*, 23 Nisan 1997 tarihli karar).

Hükümet sözkonusu yargılamanın adil olduğunu belirtmektedir. Hükümet, DGM'nin, başvuranların suçluluğunu ortaya koyabilmek amacıyla, hem diğer sanıkların itiraf ve ifadelerini hem de başvuranların yakalanması sırasında polisler tarafından ele geçirilen sahte kimlik belgelerini, sözkonusu yasadışı örgüt adına hazırlanan yayın, afiş ve broşürleri, örgütün masraf ve mali kaynaklarının, faaliyetlerinin ve yapısının gösterildiği belgeleri ve çok sayıda mermi bulunmuş olmasını dikkate aldığını belirtmektedir. Hükümet, DGM'de ve Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir avukat tarafından temsil edilen başvuranların, ilk derece

mahkemelerine sunulan delillerle ve hazırlık soruşturması sırasında verdikleri ifadelere itiraz etme imkanına sahip olduklarını belirtmektedir.

AİHM, delillerin ikamesinin öncelikle iç hukuk kuralları ile ilgili olduğunu ve toplanan delilleri değerlendirme görevinin ilke olarak ulusal mahkemelere ait olduğunu hatırlatmaktadır. AİHS'nin kendisine yüklediği görev, kanıtların sunulmuş şekli de dahil olmak üzere, bir bütün olarak incelenen davanın hakkaniyete uygun olarak görülüp görülmediğinin incelenmesi görevidir (Bkz., diğerleri arasında, *Edwards-Birleşik Krallık*, 16 Aralık 1992). AİHM, her ne kadar AİHS'nin 6. maddesinde açıkça ifade edilmese de, susma hakkı ve bunun türevlerinden biri olan savunma yapmama hakkının, bu madde ile tanınan adil yargılanma hakkı kavramı ile iç içe olduğunu ve bunların genel olarak kabul gören uluslararası kavramlar olduğunu hatırlatmaktadır. Bu hakların tanınma sebebi, yetkililer tarafından uygulanabilecek aşırı bir zorlama olması durumunda sanığın korunması esasına dayalıdır. Böylelikle adli hatalar önlenabilir ve 6. maddede ifade edilen amaçlara ulaşabilir (John Murray-Birleşik Krallık, 8 Şubat 1996, ve *Funke-Fransa*, 25 Şubat 1993).

Savunma yapmama hakkı, aynı zamanda, bir ceza davasında, sanığın isteği dışında zorlama ve baskıyla elde edilmiş olan kanıtlar kullanılmaksızın yargılama yapılmasını içermektedir (*Shannon-Birleşik Krallık*, no:6563/03, 4 Ekim 2005).

AİHM, mevcut davada başvuranların, yaklaşık on gün süreyle güvenlik güçleri tarafından ve gözaltı süresi sonunda ise Cumhuriyet Başsavcısı ve yedek hakim tarafından sorgulandıklarını gözlemlemektedir. Bu zaman zarfında bir avukat tarafından temsil edilemeyen başvuranlar, kendi kendilerini suçlayan ifadelerde bulunmuşlardır. Bu ifadeler, daha sonra DGM'nin mahkumiyet kararının gerekçesinde, diğer kanıt unsurları ile birlikte değerlendirilmiştir. Bununla ilgili olarak AİHM, S.A. ve S.Ö. adındaki başvuranların gözaltında bulundukları süre içerisinde susma haklarını kullanmış olsalar bile, işkence ile ifade verdiklerini belirten B.Ö. gibi diğer sanık ifadelerinin, kendilerini doğrudan olaya dahil edebilecek türden bilgiler içerdiğini ve bu ifadelerin bir sonraki yargılama sırasında iddianamede ve ayrıca DGM'nin 10 Mart 1997 tarihli kararında gerekçe olarak kullanıldığını tespit etmektedir.

AİHM ayrıca başvuranların gözaltı sürelerinin bittiği 24 Mayıs 1996 tarihinde, başvuranların adli tıp doktoru tarafından muayene edildiklerini, adli tıp doktorunun, başvuranların vücudunda ciddi yaralanmalar ve ekimozlar tespit ettiğini ve gözaltında bulundukları sırada başvuranlara işkence gibi kötü muamelelerde bulunduklarından şüphe edilen polisler hakkında ceza davası açıldığını tespit etmektedir.

Bu noktada AİHM, mevcut davada AİHS'nin 3. maddesine ilişkin bir şikayetin yapılmamış olmasının, bununla ilgili olarak ortaya çıkan koşulları 6. madde bakımından değerlendirmesi için bir engel teşkil etmediğini belirtmektedir (Bkz., *mutatis mutandis*, *Kolu-Türkiye*, no:35811/97; *Ferrantelli ve Santangelo-İtalya*, 7 Ağustos 1996 tarihli karar). AİHM, başvuranların gözaltından sorumlu olan polisler aleyhinde başlatılan ceza davasının 2003 yılının Haziran ayında zamanaşımı nedeniyle düştüğünü gözlemlemektedir. Böylece, ulusal mahkemeler, başvuranların vücudunda tespit edilen yara ve ekimozların nasıl meydana geldiği ve başvuranların, kendilerini zorlayıcı bir ortamda bulunup bulunmadıkları konusuna ışık tutabilecek imkanlardan faydalanmamışlardır (Bkz. *a contrario*, *Ferrantelli ve Santangelo*). Hükümet'te bu konu ile ilgili olarak bir açıklamada bulunmamıştır.

AİHM, mevcut davada iddia edilen kötü muamelelerden güvenlik güçlerinin sorumlu olabileceği yönündeki güçlü varsayıma ve güvenlik güçleri aleyhinde açılan ceza davasının devam etmesine rağmen DGM'nin, işkence ile alınan itiraf ve beyanları kanıt olarak değerlendirmiş olmasını şaşkınlıkla karşılamaktadır. DGM, kararını vermeden önce, suçlanan güvenlik güçlerinin davalarının görüldüğü ceza mahkemesine herhangi bir soru sormak gibi bir gereklilik duymamıştır (karşılaştıran *Hulki Güneş-Türkiye*, no: 28490/95). AİHM, bütün yargılama boyunca davalı kişilerin, dava konusu itiraf ve ifadelerin gerçekliğine boşu boşuna itiraz etmeye çalıştıklarını tespit etmektedir (Bkz. *Kolu ve, a contrario, Şahiner-Türkiye* (karar), no: 29279/95, 11 Ocak 2000; *Yakış-Türkiye* (karar), no:33368/96, 11 Ocak 2000).

Ayrıca, Hükümet dava konusu mahkumiyetin bir dizi emareye dayandığını belirttiğinde AİHM, Hükümet'le aynı görüşü paylaşmamaktadır. AİHM, başvuranların mahkumiyetlerinin, iddia edildiği gibi baskı altında polise verilen ifadelere belirleyici bir şekilde dayanıp dayanmadığı konusunu daha fazla araştırmanın gerekli olmadığı görüşündedir. Ceza mahkemeleri tarafından gerçekleştirilen olay tespitinin bir kısmının, başvuranların işkence ile ve avukat bulunmaksızın alındığını iddia ettikleri ifadelere dayandığını tespit etmesi yeterli olacaktır (*Şahiner ve Yakış* kararı; *Yalgın ve diğerleri-Türkiye* (karar), no: 33370/96, 11 Ocak 2000; *Fikret Doğan-Türkiye* (karar), no: 33363/96, 11 Ocak 2000).

AİHM, mevcut davada sunulan usule ilişkin güvencelerin, avukat bulunmaksızın ve savunma yapmama hakkı ihlal edilerek işkence ile alındığı iddia edilen itirafların değerlendirilmesini engelleyemediği kanaatindedir. Yargıtay'ın sözkonusu eksiklikleri gidermediği dikkate alındığında AİHM, dava konusu yargılamada 6. maddede ifade edilen sonuçlara ulaşamadığını gözlemlemektedir. Bu nedenle, B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A. isimli başvuranlar ile ilgili olarak 6 §§ 1 ve 3 c) maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlar, 70.000 Euro tutarında manevi tazminat talep etmektedirler.

Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

AİHM, başvuranların, herhangi bir adli müdahale yapılmaksızın ve aileleri ile hiçbir iletişim kurmaksızın on ila on bir gün süreyle gözaltında tutulduklarını tespit etmektedir. Bu nedenle, bu durumun başvuranlarda manevi bir zarara yol açmış olabileceği kanaatindedir.

Davanın çeşitli yönlerini gözönünde bulunduran AİHM, 41. madde uyarınca ve hakkaniyete uygun olarak N.Ç. isimli başvuran adına davayı takip eden dul eşi Hanım Çiftçi'ye de olmak üzere, başvuranların her birine 3.500 Euro (üç bin beş yüz) ödenmesinin uygun olduğu kanaatindedir.

AİHM, AİHS'nin 6 §§ 1 ve 3 c) maddeleri ile güvence altına alınan haklarının ihlal edilmesi nedeniyle, B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A. isimli başvuranların mağdur olduklarına hükmettiğini hatırlatmaktadır. Bununla ilgili olarak AİHM, mevcut dava koşullarında ihlal kararının tespitinin, adil tazmin için başlı başına yeterli olduğu kanaatindedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar, AİHM ve yerel mahkemeler nezdinde yaptıkları masraf ve harcamalar için 7.000 Euro talep etmektedirler.

Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

Mahkemenin bu konudaki içtihadı ve elindeki mevcut unsurlar doğrultusunda AİHM, başvuranlara toplu olarak 1.500 Euro ödenmesinin makul olduğu kanaatindedir.

C. Gecikme Faizi

Gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 5 § 3 ve 6 §§ 1 ve 3 c) maddelerine ilişkin şikayetlerin *kabuledilebilir*, ve geri kalan kısmının *kabuledilemez olduğuna*;

2. AİHS'nin 5 § 3. maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A. isimli başvuranlarla ilgili olarak AİHS'nin 6§ 1 ve 3 c) maddesinin *ihlal edildiğine*;

4. B.Ö., S.Ö., K.T. ve S.A. isimli başvuranların yaşamış oldukları manevi zarar için AİHS'nin 6 § 1 ve 3 c) maddesinin ihlal edildiğinin tespit edilmesinin adil tazmin için başlı başına *yeterli olduğuna*;

5. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak, Savunmacı Hükümet tarafından, N.Ç. isimli başvuran adına davayı takip eden dul eşi Hanım Çiftçi'ye de olmak üzere, başvuranların her birine manevi tazminat için 3.500 Euro (üç bin beş yüz), masraf ve harcamalar için de başvuranlara toplu olarak 1.500 Euro (bin beş yüz) *ödenmesine*;

b) Bu miktarların ödeme tarihinde döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye *çevrilmesine*;

c) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;

6. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77§§ 2 ve 3 maddesine uygun olarak 20 Haziran 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

